

Jak postępować z gatunkami inwazyjnymi roślin na Hluczyńsku i w polskich gminach

Podsumowanie i wyniki projektu

Program: Interreg V-A Republika Czeska – Polska

Typ projektu: wspólny

Numer rejestracyjny projektu: CZ.11.4.120/0.0/0.0/16_013/0000662

Realizacja projektu: 1.1. 2018 – 30.6.2019

Dotacja: 33 269,48 €

Partnerzy:

Sdružení obcí Hlučínska

Gmina Kietrz

Gmina Pietrowice Wielkie

Gmina Krzyżanowice

Przedmiot i miejsce realizacji:

Rozwiązywanie problemów związanych z występowaniem inwazyjnych gatunków roślin: kaukaskich barszczy oraz rdestowców w strefie wspólnego regionu transgranicznego (Ziemia Hulczyńska, gminy: Krzyżanowice, Pietrowice Wielkie i Kietrz).

Grupa docelowa:

- gminy i miasta, organizacje pożytku publicznego i przedsiębiorcy (rolnicy) z regionu, którzy w ramach projektu uzyskają kompleksowy obraz występowania inwazyjnych gatunków roślin i poznają metody ich zwalczania,
- mieszkańcy regionu, wśród których nastąpi wzrost świadomości z zakresu tematyki dot. roślin inwazyjnych i skutków ich rozprzestrzeniania się.

Cele projektu:

- uzyskanie obrazu powierzchni z występowaniem roślin inwazyjnych oraz bazy danych dla potrzeb późniejszej likwidacji tych roślin,
- wzrost świadomości przedstawicieli gmin i miast regionu, organizacji pożytku publicznego i przedsiębiorców (rolników) z zakresu gatunków inwazyjnych, możliwości ich likwidacji itp.,
- wzrost świadomości mieszkańców regionu na temat skutków i wpływu roślin inwazyjnych na środowisko przyrodnicze oraz ludzi.

Działania realizowane w projekcie:

- mapowanie terenów z występowaniem inwazyjnych gatunków roślin,
- stworzenie elektronicznej bazy występowania inwazyjnych gatunków roślin,
- pokazy likwidacji inwazyjnych gatunków roślin,
- warsztaty ukierunkowane na poznanie obowiązujących przepisów i metod zwalczania gatunków inwazyjnych,
- wycieczka dla poznania przykładów "dobrych praktyk" w inny region, gdzie już problem inwazyjnych gatunków roślin był rozwiązywany,
- strona internetowa zawierająca informacje dotyczące projektu i inwazyjnych gatunków roślin,
- opracowanie materiałów informacyjnych i metodologicznych,
- staż zawodowy.

Mapowanie terenów z występowaniem inwazyjnych gatunków roślin

Typ stanowiska

Punkt - występowanie gatunku na pow. do 10 m², stopień pokrycia od 1 do 4.

Linia - obszar o szerokości max 2 m i długości min. 10 m, stopień pokrycia od 1 do 4. Linia może być rozgałęziona, tj. mieć więcej niż 2 punkty końcowe.

Poligon - obszar o spójnej granicy otaczającej płat mapowanego gatunku, który nie jest ani punktem, ani linią (tzn. większy niż 10 m², albo krótszy niż 10 m przy jednoczesnej szerokości do 2 m).

HISTORIA I GRANICE PRZEDCZAJĄCY GRANICE 2014-2020

EUROPSKA UNIE / UNIA EUROPEJSKA
EUROPSKI FUNDUSZ REGIONALNY
EUROPEJSKI FUNDUSZ ROZWOJU REGIONALNEGO

Metodyka mapowania

stanowisk inwazyjnych gatunków roślin
w ramach projektu pn.

**„Jak postępować z gatunkami inwazyjnymi
roślin na Hluczyńsku i w polskich
gminach”**

Autorzy:
Radim Lokoč
Adrian Czernik
Karolina Olszanowska-Kuřka
Wojciech Lewandowski

Celem zadania
jest zinventaryzowanie stanowisk wybranych inwazyjnych gatunków roślin - rdestowców oraz kawkaskich barszczy. Dane powinny być zbierane i gromadzone w sposób umożliwiający w przyszłości ich wykorzystanie do zwalczania ww. gatunków roślin.

Lokalizacja zadania
Mapowaniem inwazyjnych gatunków roślin objęte zostaną:
- po stronie czeskiej - obręby ewidencyjne wchodzące w skład Stowarzyszenia Miejscowości Hluczyńska,
- po stronie polskiej - tereny trzech polskich gmin: Kietrz (woj. opolskie) oraz Pietrowice Wielkie i Krzyżanowice (woj. śląskie).

Przedmiot mapowania
stanowisk inwazyjnych gatunków roślin z rodzaju:

- *Reynoutria* sp.: rdestowiec sachalski *Reynoutria sachalinensis* (fl. 1), rdestowiec japoński *Reynoutria japonica* (fl. 2) i rdestowiec pośredni *Reynoutria x bohemica*;
- *Heracleum* sp.: barszcz Bosnowskiego *Heracleum sosnowskyi* (fl. 3, 4 i 7) oraz barszcz Mantegazziego *Heracleum mantegazzianum* (fl. 8).

Podczas wykonywania zadania należy notować wszystkie stwierdzone stanowiska ww. roślin, przy czym w przypadku barszczy należy podać gatunek, natomiast w przypadku rdestowców do gatunku rozstrzygniemy tylko rdestowiec sachalskiego, a pozostałe do rodzaju.

Sprzęt do mapowania:
- odbiornik gps do wykonywania pomiarów; dopuszcza się korzystanie ze smartfonów i tabletów z aplikacjami umożliwiającymi zlokalizowanie danego stanowiska z dokładnością do +5 metrów (np. dla Androida - CrossMaps <http://www.oruamaps.com/ios/en/>); aplikacje powinny mieć możliwość podczytania ortofotomapy oraz warstwy wektorowej z ewidencji gruntów;
- wydruk mapy danego terenu (mapa topograficzna lub ortofotomapa);
- aparat fotograficzny;
- karta mapowania (tab. 1);
- torneka.

Terminy mapowania
powinny uwzględnić fenologię roślin oraz zawierać się w okresie od kwietnia do końca października 2018 r. Barszcze najlepiej inwentaryzować od maja, kiedy wytwarzają wysokie pędy kwiatostanowe (fl. 3, 9 i 10); najlepiej widoczne są w okresie kwitnienia, tj. czerwcu-lipcu (fl. 9). Mapowanie rdestowców będzie najłatwiejsze w okresie lata (czerwiec-wrzesień), gdy rośliny osiągną swą docelową wysokość (2 do 4 m). Sporym ułatwieniem jest również okres kwitnienia (widoczne z daleka białe kwiaty), który przypada na sierpień-wrzesień (fl. 11), oraz miesiąc październik, kiedy ich liście przybierają intensywnie żółtą barwę (fl. 12).

03.2018 r.

Stopnie pokrycia

1	(do 10%)
2	(11-50%)
3	(51-75%)
4	(76-100%)

Mapowanie terenów z występowaniem inwazyjnych gatunków roślin

Wyniki mapowania:

-warstwy wektorowe (punkty, linie, poligony w formacie .shp),

-plik .xls (zapis-baza danych),

-zbiór fotografii w formie elektronicznej,

- zapisy tras (track log).

  PRZEKROCZENIE GRANICZ
PROJEKTOWANY GRANICZ
2014-2020

EVROPSKA UNIE / UNIA EUROPEJSKA
EVROPSKÝ FOND PRO REGIONÁLNI ROZVOJ
EVROPSKÝ FUNDUSZ ROZWOJU REGIONALNEGO

Metodyka mapowania

stanowisk inwazyjnych gatunków roślin
w ramach projektu pn.

**„Jak postępować z gatunkami inwazyjnymi
roślin na Hluczyńsku i w polskich
gminach”**

Autorzy:
Radim Lokoč
Adrian Czernik
Karolina Olszanowska-Kuřka
Wojciech Lewandowski

03.2018 r.

Celem zadania
jest zrinventaryzowanie stanowisk wybranych inwazyjnych gatunków roślin - rdestowców oraz kaskaskich barszczy. Dane powinny być zbierane i gromadzone w sposób umożliwiający w przyszłości ich wykorzystanie do zwalczania ww. gatunków roślin.

Lokalizacja zadania
Mapowaniem inwazyjnych gatunków roślin objęte zostaną:
- po stronie czeskiej - obręby ewidencyjne wchodzące w skład Stowarzyszenia Miejscowości Hluczyńska,
- po stronie polskiej - tereny trzech polskich gmin: Kietrz (woj. opolskie) oraz Pietrowice Wielkie i Krzyżanowice (woj. śląskie).

Przedmiot mapowania
stanowią stanowiska obcych inwazyjnych gatunków roślin z rodzaju:

- Reynoutria sp.: rdestowiec sachalński Reynoutria sachalinensis (fol. 1), rdestowiec japoński Reynoutria japonica (fol. 2) i rdestowiec pośredni Reynoutria x bohemica;
- Heracleum sp.: barszcz Sosnowskiego Heracleum sosnowskyi (fol. 3, 4 i 7) oraz barszcz Mantegazziego Heracleum mantegazzianum (fol. 8).

Podczas wykonywania zadania należy natomiast wszystkie stwierdzone stanowiska ww. roślin, przy czym w przypadku barszczy należy podać gatunek, natomiast w przypadku rdestowców do gatunku rozróżniamy tylko rdestowca sachalńskiego, a pozostałe do rodzaju.

Sprzęt do mapowania:
- odbiornik GPS do wykonywania pomiarów; dopuszczalne są smartfony i tablety z aplikacjami umożliwiającymi zlokalizowanie danego stanowiska z dokładnością do +5 metrów (np. dla Androida – OrixMaps <http://www.orixmaps.com/osi/en/>); aplikacje powinny mieć możliwość podczytania ortofotomapy oraz warstwy wektorowej z ewidencji gruntów;
- wydruk mapy danego terenu (mapa topograficzna lub ortofotomapa);
- aparat fotograficzny;
- karta mapowania (tab. 1);
- lornetka.

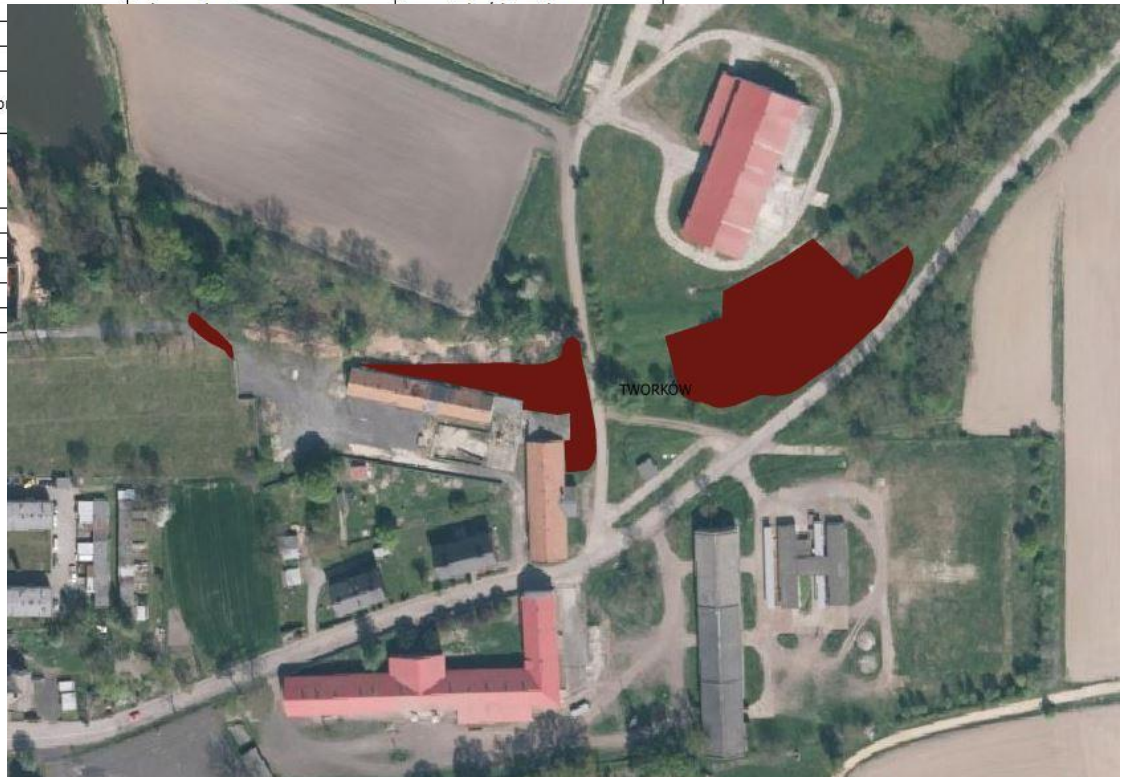
Terminy mapowania
powinny uwzględniać fenologię roślin oraz zawierać się w okresie od kwietnia do końca października 2018 r. Barszcze najlepiej inwentaryzować od maja, kiedy wytwarzają wysokie pędy kwiatostanowe (fol. 3, 9 i 10); najlepiej widoczne są w okresie kwitnienia, tj. czerwiu-lipcu (fol. 9). Mapowanie rdestowców będzie najłatwiejsze w okresie lata (czerwiec-wrzesień), gdy rośliny osiągną swą docelową wysokość (2 do 4 m). Sporym ułatwieniem jest również okres kwitnienia (widoczne z daleka białe kwiaty), który przypada na sierpień-wrzesień (fol. 11), oraz miesiąc październik, kiedy ich łodyg przybierają intensywnie żółtą barwę (fol. 12).

Mapowanie terenów z występowaniem inwazyjnych gatunków roślin

Baza danych

A	B	C	D	E
Baza danych dla miejscowości				
	001	002	003	004
Obręb ewidencyjny				Kod obrębu
Numer ID stanowiska	CHA001	CHA002	CHA003	CHA004
Data	2018-08-22	2018-08-22	2018-08-22	2018-07-28
Wykonawca mapowania	Tomasz Biwo	Tomasz Biwo	Tomasz Biwo	Tomasz Biwo
Namiar GPS	N49°55'38.574" E18°18'39.87"	N49°55'16.638" E18°19'18.918"	N49°55'19.008" E18°19'22.854"	N49°55'18.138" E18°19'38.495"
Gatunek - z największym udziałem (1)	rdestowiec japoński i zeski (R)	rdestowiec japoński i zeski (R)	rdestowiec japoński i zeski (R)	rdestowiec japoński i zeski (R)
Gatunek - z mniejszym udziałem (2)				
Wielkość stanowiska w m2	100	100	100	24336
Typ stanowiska	Punkt	Punkt	Punkt	Poligon
Stopień pokrycia	4 (76-100%)	4 (76-100%)	4 (76-100%)	2 (11-50%)
Siedlisko - główne (1)	Obszar publiczny	Pobocze drogi		
Siedlisko - kolejne (2)	Nie ma	Nie ma		
Stopień zagrożenia inwazją	2 - stabilny	2 - stabilny		
Obecne wykorzystanie i zarządzanie	koszone	koszone		
Uwagi				
Fotografia - 1	CHA001-1	CHA002-1		
Fotografia - 2	CHA001-2	CHA002-2		

Strona internetowa

inwazivni-druhy.hlucinsko.eu/pl

karolina kuřka

inwazivni-druhy@centrum.cz

JAK POSTĘPOWAĆ Z GATUNKAMI INWAZYJNYMI ROŚLIN NA HŁUCZYŃSKU I W POLSKICH GMINACH

JAK NA INVAZIVNÍ DRUHY ROSTLIN NA HLUČÍNSKU A V POLSKÝCH GMINÁCH

Informacje o projekcie	Harmonogram projektu	Gatunki inwazyjne	Co robić, gdy...	Metody zwalczania	Dane o występowaniu	Fotogaleria
------------------------	----------------------	-------------------	------------------	-------------------	---------------------	-------------

polski | český

INFORMACJE O PROJEKCIE

Tytuł projektu PL/CZ: Jak postępować z gatunkami inwazyjnymi roślin na Hłuczyńsku i w polskich gminach / Jak na invazivní druhy rostlin na Hlučínku a v polských gminách

Program: Interreg V-A Republika Czeska – Polska

Typ projektu: wspólny

Numer rejestracyjny projektu: CZ.11.4.120/0.0/0.0/16_013/0000662

Realizacja projektu: 1.1. 2018 – 30.6.2019

Dotacja: 33 269,48 €

Partnerzy:

Sdružení obcí Hlučinska

Adresa: Mírové náměstí 23/22, 748 01 Hlučín (adresa sídla)

Hlučinská 95/3, 747 23 Bolatice (adresa kanceláře)

Kontaktní osoba: Mgr. Lenka Osmančíková

Tel.: +420 731 313 400

Email: hlucinsko@hlucinsko.eu

Gmina Kietrz

Adresa: 3. Maja 1, 48130 Kietrz

Kontaktní osoba: Sylwia Maciaszczyk

KONTAKT

gatunki.inwazyjne@gmail.com

AKTUALNOSCI

2018.10.8

Jednym z elementów projektu jest przeprowadzenie warsztatów dla społeczności lokalnej, ze szczególnym uwzględnieniem pracowników lokalnych samorządów dot. metod zwalczania inwazyjnych gatunków roślin. 8 października 2018r. tego rodzaju warsztaty przeprowadzono na terenie **Gmin Krzyżanowice i Pietrowice Wielkie**.

Zdjęcia ze spotkania znajdują się

Materiały metodyczne – broszura i ulotka

JAK POSTĘPOWAĆ Z INWAZYJNYMI GATUNKAMI ROŚLIN

Co to są gatunki inwazyjne?

Są to gatunki obce w naszym kraju, najczęściej zawleczone przez człowieka z innych kontynentów, szybko i w sposób niekontrolowany rozszerzające swój zasięg występowania. Do najbardziej problematycznych gatunków na naszym obszarze należą rdestowce i kaukaskie barszcze.

Dlaczego gatunki inwazyjne są niebezpieczne?

- Zmniejszają różnorodność biologiczną – wypierają gatunki rodzime, zastępując naturalną dla naszego kraju roślinność.
- Powodują degenerację gruntów, obniżają wysokość plonów.
- Ich likwidacja jest trudna pod względem finansowym i organizacyjnym, a także długoterminowa.
- Zwiększają ryzyko wystąpienia erozji wodnej - na zboczach i brzegach cieków mogą powodować osunięcia ziemi i zabieranie jej przez wodę.

Obrazek wygenerowany przez program komputerowy na podstawie danych z serwisu: www.fotostrana.pl

Rdestowce

Na naszym terytorium występują trzy gatunki rdestowców – rdestowiec ostrokończysty (*Reynoutria japonica*), rdestowiec sachaliński (*Reynoutria sachalinensis*) oraz rdestowiec czeski (*Reynoutria x bohemica*), będący mieszańcem pierwszych dwóch gatunków.

Skąd się wzięły?

Pochodzą z Azji Północno-Wschodniej, skąd zostały przywiezione do Europy w połowie XIX w. Były uprawiane i sprzedawane jako rośliny ozdobne do ogrodów i parków, skąd w sposób niekontrolowany rozprzestrzeniły się prawie po całej Europie. W okolicy objętej projektem występowanie rdestowca stwierdzono po raz pierwszy w 1935 r. koło Dolního Benešova.

Jak je rozpoznać?

W naszych warunkach rośliny osiągają wysokość 3–5 m. Rosną szybko, nawet 8 cm dziennie, niemal na wszystkich typach gleb. Liście rdestowca ostrokończystego są mniejsze (długość 5–17 cm, szerokość 5–12 cm), blaszka jest okrągła do szerokookrągłej z uciętą nasadą. Liście są od spodu nieznacznie owłosione. Rdestowiec sachaliński osiąga większą wysokość, ma również większe liście (długość 20–30 cm, szerokość 10–20 cm). Blaszka liściowa jest podłużnie jajowata, w górnej części zaokrąglona, u nasady głęboko
Lodygi są wzniesłe

Wstęp

Opracowanie, które przekazujemy w Państwa ręce, poświęcone jest problematyce gatunków inwazyjnych w przygranicznym regionie obejmującym region Hłuczyński oraz obszar polskich gmin: Kietrz, Pietrowice Wielkie i Krzyżanowice.

Przedstawione w niniejszej publikacji informacje nt. gatunków inwazyjnych są wynikiem transgranicznego projektu realizowanego w latach 2018-2019 i danych uzyskanych w trakcie analizy specjalistycznej literatury dot. gatunków inwazyjnych, mapowania występowania gatunków inwazyjnych na terenie gmin objętych projektem i stworzenia bazy danych zawierających informacje o ich występowaniu, a także wspólnych polsko-czeskich spotkań i wyjazdów w poszukiwaniu przykładów dobrych praktyk w zwalczaniu inwazyjnych gatunków roślin na terenie Kraju Karlowarskiego, a także w Beskidach i na Górze Głpiwskiej k. Kietrza.

W opracowaniu przedstawiono podstawowe informacje nt. występujących w regionie inwazyjnych gatunków roślin, prawne aspekty związane z obecnością gatunków inwazyjnych, sposoby postępowania w przypadku odnalezienia stanowisk tych gatunków, a także wytyczne metodyczne dot. ich zwalczania w różnych typach siedlisk. Publikacja jest wynikiem współpracy polskich i czeskich ekspertów bezpośrednio zaangażowanych w realizację projektu, jak i wymiany doświadczeń ze specjalistami po obu stronach granicy zajmującymi się problematyką występowania i zwalczania inwazyjnych gatunków roślin. Materiały opracowane w ramach projektu, jak i informacje nt. poszczególnych działań podejmowanych w trakcie jego realizacji dostępne są także na stronie <http://inwazyjni-druhy.hlucinsko.eu>.

Co to są rośliny inwazyjne?

Rośliny inwazyjne to gatunki obce na danym terytorium, najczęściej zawleczone przez człowieka. Nie są one częścią naturalnych zbiorowisk danego regionu – tzn. Europy, Republiki Czeskiej, Polski. Często pochodzą z innych kontynentów, np. Ameryki Północnej, czy też Azji, a ich pierwotny zasięg występowania znajduje się zazwyczaj na tym samym równoleżniku, co Europa (podobnie warunki ekologiczne). Dzięki temu po zaaklimatyzowaniu się na nowym terytorium bardzo często rozpoczynają udaną ekspansję.

Gatunki inwazyjne rozprzestrzeniają się często w sposób niekontrolowany i szybko zajmują nowe terytoria (nisze ekologiczne). W przypadku szczególnie niebezpiecznych inwazyj gatunków może rozprzestrzeniać się tak szybko, że nisze

czy całej zbiorowiska lub ekosystemy, co prowadzi do powstania różnorodnych skłód ekologicznych i ekonomicznych oraz wypierania lub likwidacji wielu gatunków rodzimych.

Do najbardziej znanych gatunków inwazyjnych w Republice Czeskiej oraz Polsce należą barszcz Sosnowskiego, barszcz klanegazkiego, rdestowce, niecierpek gruczołowaty, rzeźnik kanadyjski i rzeźnik polna, robota akacja, klon jesionolistny, bezostrzew gruczołowaty, czerecha amerykańska, a spośród zwierząt – sześcizubka chińska, rak przegawaty, czeszynek amunski, karaś srebrzysty, żółk czernonocny, wilon amerykański (morka amerykańska), jesion azjatycki, jesion wschodni i in. Niniejsze opracowanie poświęcone jest problematyce występowania obcych gatunków roślin – barszczy i rdestowców.

Rdestowiec ostrokończysty na leśnej przełęczce koło Koberice.

Barszcz Sosnowskiego w okolicy Kietrza

Spis treści

Co to są rośliny inwazyjne	4
Dlaczego gatunki inwazyjne są niebezpieczne	4
Prawne aspekty dotyczące gatunków inwazyjnych	5
Charakterystyki inwazyjnych gatunków roślin	6
Co zrobić w przypadku odnalezienia inwazyjnych gatunków roślin	12
Sposoby zwalczania inwazyjnych gatunków rdestowców i barszczy	14
Wytyczne dotyczące używania środków chemicznych przy zwalczaniu gatunków inwazyjnych	26
Literatura i przydatne linki	28

Dlaczego gatunki inwazyjne są niebezpieczne?

Powodów jest kilka. Każdy gatunek jest specyficzny, w różny sposób oddziałuje na otoczenie i stanowi różnego rodzaju ryzyko lub zagrożenie:

Zmniejszają różnorodność biologiczną – gatunki obce posiadają cechy, dzięki którym mają uprzywilejowaną pozycję względem gatunków rodzimych, w związku z czym mogą się intensywnie rozprzestrzeniać.

• Na poziomie całych zbiorowisk – wypiętają gatunki rodzime, a roślinność naturalna lub półnaturalna zastępowana jest monokulturami. Potrafią dewastować całe ekosystemy.

• Na poziomie gatunków – w wyniku krzyżowania się z gatunkami rodzimymi na miejsce otwarte różnorodności genetycznej. W ten sposób zwiększa się konkurencja, gatunki rodzime są wypierane i mogą stopniowo całkowicie zaniknąć.

• Ekspansja roślin inwazyjnych wpływa nie tylko na pierwotną roślinność, ale również na powiązane z nią zwierzę-

• Gatunki inwazyjne mogą przenosić, a następnie rozprzestrzeniać szereg patogenów – np. rak przegawaty – dzbaną rączką, rośliny – różne choroby (rdzę, mączniaka itp.).

• Niektóre gatunki inwazyjne produkują substancje allelopatyczne spowalniające wzrost i rozwój innych roślin, np. robota akacja, dąb czerwony i in.

Powodują straty ekonomiczne:

• Obniżają wartość gruntów, ograniczając lub uniemożliwiając wykorzystanie ich do pierwotnych celów, obniżają wydajność upraw rolnych, ograniczają i utrudniają użytkowanie obszarów leśnych.

• Ich likwidacja jest trudna pod względem finansowym i organizacyjnym, a także długoterminowa. Zastosowanie metod chemicznych obciąża z kolei środowisko naturalne.

Zwiększają ryzyko wystąpienia erozji wodnej i wietrznej – zwarte, jednogatunkowe płaty (zwłaszcza rdestowców) na zboczach i brzegach potoków mogą powodować

Pokazy zwalczania gatunków inwazyjnych

Poznanie dobrych praktyk

Ochrona zbiorowisk łęgowych w dorzeczu Morávki, Beskidy

Staż zawodowy

Ograniczenie występowania inwazyjnych gatunków roślin w Kraju Karlowarskim

Zarządzanie projektem

Wyniki mapowania

Gmina Kietrz

Gatunki:

- rdestowce

Dolina Troi, Ściborzyce Wlk.,
inne pojedyncze stanowiska w
ok. Pilszcza i Góry Gipsowej.

- barszcze

Góra Gipsowa oraz pojedyncze
stanowiska w sąsiedztwie.

Nowa Cerekwia

Między Nowa Cerekwią, a Wojnowicami

Pilszcz

Ściborzyce Wlk.

Kietrz

Góra Gipsowa

Dziękujemy za uwagę

Karolina Olszanowska-Kuńka
Wojciech Lewandowski

Fot. K. Olszanowska-Kuńka, Wojciech Lewandowski